

SỞ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO HÀ NỘI

HƯỚNG DẪN CHUYÊN MÔN BỘ MÔN ĐỊA LÍ CẤP THPT NĂM HỌC 2020 – 2021

Thực hiện nhiệm vụ năm học 2020 – 2021, Sở Giáo dục và Đào tạo (GDĐT) Hà Nội triển khai các hoạt động chuyên môn bộ môn Địa lí cấp trung học phổ thông (THPT) cụ thể như sau:

I. Về việc xây dựng kế hoạch giáo dục môn học

1. Định hướng chung

- Tiếp tục triển khai thực hiện Công văn số 4612/BGDĐT-GDTrH ngày 03/10/2017 hướng dẫn thực hiện Chương trình GDPT hiện hành theo định hướng phát triển năng lực và phẩm chất học sinh từ năm học 2017-2018; Công văn số 3280/BGDĐT-GDTrH ngày 27/8/2020 của Bộ GDĐT, Công văn 2786/SGDĐT-GDPT ngày 03/9/2020 về việc hướng dẫn thực hiện điều chỉnh nội dung dạy học cấp trung học cơ sở, trung học phổ thông. Đẩy mạnh giáo dục STEM theo hướng dẫn tại Công văn số 3089/BGDĐT-GDTrH ngày 14/8/2020 của Bộ GDĐT và Công văn số 2643/SGDĐT-GDPT ngày 19/8/2020 của Sở GDĐT về việc triển khai thực hiện giáo dục STEM.

- Tổ/nhóm chuyên môn xây dựng kế hoạch giáo dục môn học theo hướng sắp xếp lại các bài học trong sách giáo khoa thành bài học theo chủ đề phù hợp với các chủ đề tương ứng trong Chương trình GDPT hiện hành.

- Xây dựng một số bài học theo chủ đề liên môn đối với những kiến thức giao thoa giữa các môn học, tạo thuận lợi cho việc thiết kế tiến trình dạy học thành các nhiệm vụ học tập của học sinh theo phương pháp và kỹ thuật dạy học tích cực để thực hiện ở trong và ngoài lớp học, trong đó có các nhiệm vụ học tập có thể giao cho học sinh thực hiện ở nhà hoặc trực tuyến, chủ động ứng phó với tình hình dịch bệnh Covid-19 và các tình huống bất thường khác.

2. Hướng dẫn xây dựng kế hoạch dạy học môn Địa lí

2.1. Các bước xây dựng kế hoạch

a. Rà soát, tinh giảm nội dung dạy học (thực hiện theo Công văn số 3280/BGDĐT-GDTrH ngày 27/8/2020 của Bộ GDĐT, Công văn 2786/SGDĐT-GDPT ngày 03/9/2020 về việc hướng dẫn thực hiện điều chỉnh nội dung dạy học cấp trung học cơ sở, trung học phổ thông)

b. Tích hợp nội dung kiến thức các bài liên quan thành bài học/chủ đề.

- Xác định tên bài học/chủ đề và nội dung kiến thức liên quan được sắp xếp theo mạch phù hợp trong bài học/chủ đề.

- Trên cơ sở các yêu cầu cần đạt của chủ đề đó trong chương trình (có tham khảo yêu cầu cần đạt của chủ đề tương tự trong chương trình giáo dục phổ thông 2018), bổ sung, hoàn thiện yêu cầu cần đạt của bài học/chủ đề này để bảo đảm yêu cầu cần đạt của chương trình môn học.

- Xác định thời lượng bài học/chủ đề, vị trí thực hiện bài học/chủ đề trong kế hoạch giáo dục môn học/hoạt động giáo dục đảm bảo logic của nội dung chương trình học.

- Xác định các hình thức tổ chức hoạt động dạy học phù hợp với từng nội dung: nội dung nào giao cho học sinh tìm hiểu, nghiên cứu ở nhà (làm việc cá nhân hay làm việc nhóm), nội dung nào thực hiện học tập tại lớp, nội dung nào làm thực hành, nội dung nào học tại thực địa...

Sản phẩm của bước này là chủ đề/bài học được trình bày cụ thể: Tên bài học/chủ đề và nội dung kiến thức; yêu cầu cần đạt; thời lượng thực hiện; hình thức tổ chức dạy học.

c. Xây dựng nội dung đánh giá thường xuyên trong bài học/chủ đề

- Xác định các nội dung đánh giá thường xuyên phù hợp với yêu cầu cần đạt trong bài học/chủ đề theo các hình thức như: Hỏi-đáp; Thuyết trình; Viết ngắn; Thực hành; Sản phẩm học tập.

- Hướng dẫn về nội dung, phương pháp, hình thức, tiêu chí đối với mỗi hình thức đánh giá thường xuyên dự kiến thực hiện trong bài học/chủ đề.

d. Xây dựng khung kế hoạch giáo dục môn học/hoạt động giáo dục

Khung kế hoạch giáo dục môn học/hoạt động giáo dục được xây dựng theo từng khối lớp; được trình bày thành bảng các bài học/chủ đề đã được xây dựng sau khi tinh giản nội dung và sắp xếp theo thời gian thực hiện.

Kế hoạch giáo dục của tổ/nhóm chuyên môn phải được Hiệu trưởng nhà trường phê duyệt, báo cáo Sở GDĐT trước khi thực hiện và là căn cứ để kiểm tra, giám sát, nhận xét, góp ý trong quá trình thực hiện.

2.2. Cấu trúc kế hoạch giáo dục

- Căn cứ xây dựng, đặc điểm tình hình (bối cảnh, thuận lợi, khó khăn)
- Các mục tiêu cần đạt.
- Nhiệm vụ, giải pháp và tổ chức thực hiện
- Điều chỉnh, kiến nghị, đề xuất.

3. Một số lưu ý khi xây dựng kế hoạch dạy học theo chủ đề môn Địa lí

Nội dung bài học theo chủ đề thường đề cập tương đối trọn vẹn đến một vấn đề, học sinh được tổ chức tham gia học tập tích cực, chủ động và biết vận dụng kiến thức vừa học để giải quyết vấn đề đặt ra; thông qua đó góp phần hình thành phẩm chất, năng lực cho học sinh.

Căn cứ hướng dẫn điều chỉnh nội dung dạy học môn Địa lí cấp trung học phổ thông (ban hành kèm theo Công văn số 3280/BGDĐT-GDTrH ngày 27/8/2020 của Bộ GDĐT), các tổ/nhóm chuyên môn phân tích điều kiện thực tế của nhà trường, đặc điểm đối tượng học sinh và năng lực, sở trường của giáo viên thực hiện xây dựng các chủ đề phù hợp cho mỗi khối/lớp. Khi xây dựng các chủ đề cần xác định rõ các yêu cầu cần đạt về kiến thức, kỹ năng, thái độ và định hướng các năng lực cần hình thành. Cần tập trung làm rõ các năng lực chuyên biệt của môn Địa lí sau đây:

- Năng lực nhận khoa học địa lí: nhận thức thế giới thức theo quan điểm không gian; giải thích các hiện tượng và quá trình địa lí tự nhiên, kinh tế - xã hội.

- Năng lực tìm hiểu địa lí: sử dụng các công cụ địa lí học, tổ chức học tập ở thực địa, khai thác Internet phục vụ môn học.

- Năng lực vận dụng kiến thức, kỹ năng đã học: Cập nhật thông tin, liên hệ thực tiễn;

thực hiện chủ đề học tập khám phá từ thực tiễn.

Một lưu ý quan trọng khi xây dựng kế hoạch dạy học chủ đề đó là phải đảm bảo tổng thời lượng của môn học và các hoạt động giáo dục trong năm học không ít hơn thời gian quy định của chương trình. Nội dung chủ đề cần đảm bảo tính logic của mạch kiến thức và tính thống nhất của nội dung chương trình môn học.

II. Về việc đổi mới phương pháp dạy học và kiểm tra, đánh giá

1. Thực hiện hiệu quả các phương pháp và kĩ thuật dạy học tích cực

a) Xây dựng kế hoạch dạy học các bài học trong kế hoạch giáo dục nhà trường bảo đảm các yêu cầu về phương pháp dạy học, kĩ thuật dạy học, thiết bị dạy học và học liệu, phương án kiểm tra, đánh giá trong quá trình dạy học theo Công văn số 5555/BGDĐT-GDTrH ngày 08/10/2014. Mỗi bài học bao gồm các hoạt động cơ bản sau: (1) Mở đầu (tình huống có vấn đề, giao nhiệm vụ học tập) xác định vấn đề cần giải quyết hoặc nhiệm vụ học tập gắn với kiến thức mới của bài học; (2) Hình thành kiến thức mới (hoạt động với sách giáo khoa, thiết bị dạy học và học liệu để khai thác, tiếp nhận kiến thức mới thông qua kênh chữ, kênh hình, kênh tiếng, vật thật); (3) Luyện tập (câu hỏi, bài tập, thực hành, thí nghiệm) để phát triển các kĩ năng gắn với kiến thức mới vừa học; (4) Vận dụng kiến thức, kĩ năng đã học để giải quyết các tình huống, vấn đề trong thực tiễn.

Các hoạt động học trong mỗi bài học có thể được thực hiện trong lớp học, ngoài lớp học, ở trường, ở nhà, cơ sở sản xuất, kinh doanh, tại di sản và cộng đồng. Trong mỗi hoạt động, tăng cường giao cho học sinh tự nghiên cứu sách giáo khoa và tài liệu tham khảo để tiếp nhận và vận dụng kiến thức; dành nhiều thời gian trên lớp để tổ chức cho học sinh báo cáo, thuyết trình, thảo luận, luyện tập, thực hành, bảo vệ kết quả tự học của mình.

Đối với mỗi hoạt động, giáo viên tổ chức cho học sinh thực hiện theo các bước cơ bản sau: (1) Chuyển giao nhiệm vụ học tập: sử dụng sách giáo khoa, thiết bị dạy học, học liệu phù hợp theo nội dung hoạt động với câu hỏi/lệnh rõ về mục đích, cách thức thực hiện (đọc, nhìn, nghe, nói, làm) và yêu cầu về sản phẩm mà học sinh phải hoàn thành; (2) Học sinh thực hiện nhiệm vụ, chú trọng hoạt động cá nhân trước khi hoạt động nhóm đôi, nhóm nhỏ (nếu cần): giáo viên quan sát, phát hiện những khó khăn của học sinh và có biện pháp hỗ trợ kịp thời, phù hợp (gợi ý, định hướng về phương pháp, cách làm); (3) Tổ chức cho học sinh báo cáo, trình bày kết quả, thảo luận; (4) Giáo viên tổng hợp, nhận xét, đánh giá, kết luận để học sinh ghi nhận và vận dụng kiến thức.

b) Tiếp tục triển khai thực hiện việc dạy học qua Internet, trên truyền hình đối với giáo dục trung học theo hướng dẫn tại Công văn số 1061/BGDĐT-GGTrH ngày 25/3/2020 của Bộ GDĐT. Các bài học theo tiến trình nêu tại điểm a nói trên được xây dựng thành bài học điện tử trên mạng để giao cho học sinh thực hiện các hoạt động phù hợp trên môi trường mạng, ưu tiên các nội dung học sinh có thể tự học, tự nghiên cứu như: đọc sách giáo khoa, tài liệu tham khảo, xem video, thí nghiệm mô phỏng để trả lời các câu hỏi, bài tập được giao. Nội dung các bài học điện tử; bài kiểm tra, đánh giá; hoạt động của giáo viên và hoạt động của học sinh trên môi trường mạng phải được tổ chức và quản lý trên hệ thống quản lý học tập (Learning Management System - LMS) hoặc hệ thống quản lý nội dung học tập (Learning Content Management System - LCMS).

2. Thực hiện hiệu quả các phương pháp và hình thức kiểm tra, đánh giá theo định hướng phát triển năng lực học sinh

a) Việc đánh giá, xếp loại học sinh trung học cơ sở, trung học phổ thông thực hiện theo quy định tại Thông tư số 58/2011/TT-BGDĐT ngày 12/12/2011 và Thông tư số 26/2020/TT-BGDĐT ngày 31/8/2020 của Bộ trưởng Bộ GDĐT sửa đổi, bổ sung một số điều của Thông tư số 58/2011/TT-BGDĐT.

b) Các tổ/nhóm chuyên môn xây dựng kế hoạch kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh phù hợp với kế hoạch giáo dục môn học, hoạt động giáo dục của nhà trường theo định hướng phát triển phẩm chất, năng lực của học sinh. Không kiểm tra, đánh giá những nội dung, bài tập, câu hỏi vượt quá mức độ cần đạt về kiến thức, kỹ năng của chương trình GDPT hiện hành; những nội dung đã hướng dẫn tại Công văn số 3280/BGDĐT-GDTrH ngày 27/8/2020 của Bộ GDĐT về việc hướng dẫn thực hiện điều chỉnh nội dung dạy học cấp trung học cơ sở, trung học phổ thông.

c) Thực hiện đánh giá thường xuyên trực tiếp hoặc qua mạng đối với tất cả học sinh bằng các hình thức: hỏi - đáp, viết; đánh giá qua hồ sơ học tập, vở hoặc sản phẩm học tập; đánh giá qua việc học sinh báo cáo kết quả thực hiện một dự án học tập, nghiên cứu khoa học kỹ thuật, báo cáo kết quả thực hành, thí nghiệm; đánh giá qua bài thuyết trình về kết quả thực hiện nhiệm vụ học tập.

d) Việc kiểm tra, đánh giá định kì, gồm kiểm tra, đánh giá giữa kì và kiểm tra, đánh giá cuối kì, được thực hiện thông qua: bài kiểm tra (trên giấy hoặc trên máy tính), bài thực hành, dự án học tập.

Đối với bài kiểm tra, đánh giá bằng điểm số: đề kiểm tra phải được xây dựng theo ma trận câu hỏi tự luận hoặc trắc nghiệm kết hợp với tự luận biên soạn theo mức độ cần đạt của các chương trình môn học, hoạt động giáo dục. Mức độ yêu cầu của các câu hỏi trong đề kiểm tra như sau:

- Mức 1 (nhận biết): Các câu hỏi yêu cầu học sinh nhắc lại hoặc mô tả đúng kiến thức, kỹ năng đã học theo các bài học hoặc chủ đề trong chương trình môn học, hoạt động giáo dục;

- Mức 2 (thông hiểu): Các câu hỏi yêu cầu học sinh giải thích, so sánh, áp dụng trực tiếp kiến thức, kỹ năng đã học theo các bài học hoặc chủ đề trong chương trình môn học, hoạt động giáo dục;

- Mức 3 (vận dụng): Các câu hỏi yêu cầu học sinh vận dụng kiến thức, kỹ năng đã học để giải quyết vấn đề đặt ra trong các tình huống gắn với nội dung các bài học hoặc chủ đề trong chương trình môn học, hoạt động giáo dục;

- Mức 4 (vận dụng cao): Các câu hỏi yêu cầu học sinh vận dụng kiến thức, kỹ năng đã học để giải quyết vấn đề đặt ra trong các tình huống mới, gắn với thực tiễn, phù hợp với mức độ cần đạt của chương trình môn học, hoạt động giáo dục.

Đối với kiểm tra, đánh giá bằng bài thực hành, hoặc dự án học tập: yêu cầu cần đạt của bài thực hành hoặc dự án học tập phải được hướng dẫn cụ thể bằng bảng kiểm các mức độ đạt được phù hợp với 4 mức độ nhận biết, thông hiểu, vận dụng, vận dụng cao của các kiến thức, kỹ năng được sử dụng.

Căn cứ vào mức độ phát triển năng lực của học sinh, nhà trường xác định tỉ lệ các câu hỏi, bài tập theo 4 mức độ yêu cầu trong các bài kiểm tra, đánh giá trên nguyên tắc

đảm bảo sự phù hợp với đối tượng học sinh và tăng dần tỉ lệ các câu hỏi, bài tập ở mức độ yêu cầu vận dụng, vận dụng cao.

III. Về việc nâng cao chất lượng dạy và học môn Địa lí

1. Tập trung nghiên cứu các giải pháp nâng cao chất lượng giáo dục đại trà và giáo dục mũi nhọn

- Tổ/nhóm chuyên môn nghiêm túc đánh giá tình hình thực hiện nhiệm vụ năm học 2019-2020. Thống kê kết quả tình hình thực hiện kế hoạch năm học trước nhất là kết quả kì thi tốt nghiệp THPT, đánh giá đúng điểm mạnh, những tồn tại, hạn chế, phân tích chỉ ra nguyên nhân; xác định các giải pháp cụ thể để nâng cao kết quả kì thi tốt nghiệp THPT năm học 2020-2021.

- Thực hiện chương trình giáo dục phổ thông hiện hành theo định hướng phát triển năng lực học sinh, đổi mới phương pháp, hình thức tổ chức dạy học, chú trọng rèn luyện cho học sinh phương pháp tự học, tự nghiên cứu...

- Khai thác có hiệu quả hệ thống câu hỏi, bài tập trên Hanoi Study.

- Thực hiện nghiêm túc các quy định về kiểm tra, đánh giá tại Thông tư số 58/2011/TT-BGDĐT ngày 12/12/2011 và Thông tư số 26/2020/TT-BGDĐT ngày 31/8/2020 của Bộ trưởng Bộ GDĐT sửa đổi, bổ sung một số điều của Thông tư số 58/2011/TT-BGDĐT. Đảm bảo đánh giá nghiêm túc, thực chất, khác quan kết quả học tập và rèn luyện của học sinh

- Giáo viên được phân công bồi dưỡng các đội tuyển cần chủ động biên soạn chương trình, nội dung bồi dưỡng. Xây dựng hệ thống các chuyên đề bồi dưỡng theo các mảng kiến thức, kĩ năng phù hợp với trình độ học sinh. Đồng thời hướng dẫn học sinh các tài liệu tham khảo để học sinh tự học, tự bổ sung kiến thức.

2. Đổi mới sinh hoạt tổ nhóm chuyên môn

Đổi mới phương thức, nâng cao hiệu quả hoạt động của tổ/nhóm chuyên môn thực hiện theo công văn 5555/BGDĐT-GDTrH ngày 08/10/2014 của Bộ GD-ĐT và công văn 10801/SGDĐT-GDTrH ngày 31/10/2014 của Sở GDĐT.

- Đầu tư nghiêm túc, xây dựng kế hoạch tổ/nhóm chuyên môn cụ thể, chi tiết, khoa học thể hiện rõ chỉ tiêu, giải pháp của từng nhiệm vụ cụ thể; kế hoạch sinh hoạt tổ/nhóm chuyên môn thiết thực, không hình thức, giảm các thủ tục hành chính.

- Sinh hoạt tổ/nhóm chuyên môn trong các trường, cụm trường tập trung theo hướng nghiên cứu bài học (phân tích bài học minh họa nên chọn các bài dài, bài khó, bài có nội dung giảm tải,...); các chuyên đề, chủ đề dạy học tích hợp liên môn; phân tích, đánh giá về chất lượng đề thi, kiểm tra định kì, phân tích kết quả làm bài của học sinh; trao đổi, thảo luận về các PPDH, KTDH tích cực, phương pháp hướng dẫn học sinh tự học ...

- Việc dự giờ không chỉ nhận xét giáo viên mà chủ yếu thông qua việc quan sát, nhận xét hoạt động học tập của học sinh để từ đó điều chỉnh việc tổ chức dạy học của giáo viên.

Lấy hành vi học tập của học sinh làm trung tâm thảo luận. Chú ý trả lời hệ thống câu hỏi: HS học như thế nào? HS đang gặp khó khăn gì? Nội dung, phương pháp, hệ thống câu hỏi có phù hợp và tạo hứng thú cho HS không? Kết quả cuối cùng có được cải thiện hay không? Nếu cần điều chỉnh thì điều chỉnh gì và điều chỉnh như thế nào?...

3. Tham gia nghiêm túc các lớp bồi dưỡng chuyên môn

- Đội ngũ giáo viên cốt cán chuyên môn đã được Sở GDĐT lựa chọn năm 2019 tiếp tục tham gia bồi dưỡng các mô đun về phương pháp dạy học, kiểm tra, đánh giá năm 2020 tại trường Đại học Sư phạm Hà Nội.

- Thực hiện triển khai bồi dưỡng giáo viên đại trà theo phương thức bồi dưỡng qua mạng, thường xuyên, liên tục ngay tại trường; gắn nội dung bồi dưỡng thường xuyên với nội dung sinh hoạt tổ/nhóm chuyên môn trong trường và cụm trường.

Trên đây là một số hướng dẫn cụ thể về hoạt động chuyên môn trong năm học 2020 - 2021. Các trường THPT vận dụng có sáng tạo, phù hợp với điều kiện thực tiễn của đơn vị.
